



## JUST-IN-TIME (JIT) STRATEGIYASI: AFZALLIKLAR VA RISKLAR

**Maxmasuyunova Mashhura**

Millat Umidi universiteti, talaba

e-mail: mmaxmasuyunova@gmail.com

+998942726120

<https://doi.org/10.5281/zenodo.18937868>

**Annotatsiya:** Just-In-Time (JIT) strategiyasining asosiy tamoyillari - inventarizatsiyani minimallashtirish, ishlab chiqarish jarayonlarini muvofiqlashtirish va resurslardan samarali foydalanish - tizimli ravishda tavsiflangan. Bundan tashqari, ushbu strategiyaning afzalliklarini o'rganar ekan, tahlil etkazib berishning uzilishi, tashqi omillarga sezilarli darajada bog'liqlik va operatsion barqarorlik bilan bog'liq bo'lishi mumkin bo'lgan xavflarni ham ko'rib chiqadi. Tezis JIT strategiyasining amaliy ahamiyatini yoritishga va uni amalga oshirishda e'tiborga olinishi kerak bo'lgan cheklovlarni ta'kidlashga qaratilgan.

**Kalit so'zlar:** Just-in-Time (JIT), ta'minot zanjiri, zaxiralarni boshqarish, logistika samaradorligi, ishlab chiqarish strategiyasi, operatsion xarajatlar, risklarni boshqarish, barqarorlik.

Zamonaviy bozor sharoitida korxonalarining samaradorligi sezilarli darajada ishlab chiqarish va ta'minot zanjiri jarayonlarini samarali tashkil etishga bog'liq. Kuchli raqobat, resurslar narxining oshishi va iste'mol talabining tez o'zgarishi korxonalarini moslashuvchan va tejamkor boshqaruv strategiyalarini qabul qilishga majbur qiladi. Shu nuqtai nazardan, ishlab chiqarish jarayonlarini optimallashtirish va inventarizatsiya darajasini minimallashtirishga qaratilgan samarali boshqaruv yondashuvi sifatida Just-in-Time (JIT) strategiyasi alohida ahamiyatga ega.

JIT strategiyasining asosiy printsipi zarur resurslarni tegishli miqdorda o'z vaqtida etkazib berishni ta'minlash va shu bilan ortiqcha inventarizatsiya bilan bog'liq xarajatlarni kamaytirishdir. Ushbu strategiya korxonalarga operatsion xarajatlarni kamaytirish, ishlab chiqarish jarayonlarida uzluksizlikni saqlash va mahsulot sifatini oshirish imkonini beradi. Biroq, JIT tizimini muvaffaqiyatli amalga oshirish yuqori darajada muvofiqlashtirilgan logistika tizimini, ishonchli etkazib beruvchilarni va barqaror tashqi muhitni talab qiladi.

Shu bilan birga, Just-In-Time (JIT) strategiyasi ta'minotning uzilishi, talabning kutilmagan o'zgarishi va tashqi iqtisodiy ta'sirlarga zaiflik kabi o'ziga xos xavflarni taqdim etadi. Ushbu dissertatsiya JIT strategiyasining afzalliklari va cheklovlarni nazariy jihatdan ta'kidlab, uning afzalliklari va o'ziga xos xavflarini tushuntirishga qaratilgan.

**Asosiy qism**

Just-in-Time (JIT) - bu ishlab chiqarish va ta'minot zanjirini boshqarishda resurslarni samarali boshqarish strategiyasi. Ushbu strategiyaning asosiy kontseptsiyasi ishlab chiqarish jarayoni uchun zarur bo'lganda xom ashyo, materiallar va butlovchi qismlarni aniq ishlab chiqarishdir. JIT jarayonning uzluksizligining ishonchliligiga bog'liq bo'lib, uni an'anaviy oziq-ovqat yig'ish ishlab chiqarish modellaridan ajratib turadi.

Just-In-Time (JIT) strategiyasining asosiy afzalliklaridan biri bu inventarni saqlash bilan bog'liq xarajatlarni sezilarli darajada kamaytirishdir. Ushbu yondashuv ombor maydoniga bo'lgan ehtiyojni minimallashtiradi, kapital mablag'larning aylanishini tezlashtiradi va mahsulotning eskirishi yoki yaroqsizligi xavfini kamaytiradi, shu bilan tashkilotning moliyaviy barqarorligini oshiradi. Bundan tashqari, minimal inventar darajasini saqlab qolish ishlab chiqarish jarayonidagi mavjud kamchiliklar va nosozliklarni tezroq aniqlashga yordam beradi, bu esa boshqaruv qarorlarini qabul qilish sifatini oshirishga olib keladi.

Just-In-Time (JIT) strategiyasi nafaqat ishlab chiqarish samaradorligini oshiradi, balki mahsulot sifatiga ham ta'sir qiladi. Texnologik ishlab chiqarish doimiy mahsulotlarning yuqori ulushini ta'minlaydi. Ishlab chiqarish komponentlari o'rtasidagi muvofiqlashtirish ishlab chiqarish vaqtini minimallashtiradi va buyurtmaning bajarilishini oshiradi. Ushbu yondashuv buyurtma talablariga tez va aniq javob berishga imkon beradi.

Bundan tashqari, Just-In-Time (JIT) strategiyasi ishlab chiqaruvchilar bilan yaqin va uzoq muddatli munosabatlarni o'rnatishni talab qiladi. Yetkazib beruvchilarning ishonchliligi va nazorati JIT samaradorligiga erishishda hal qiluvchi omillardir. Uzluksiz ishlab chiqarish jarayonlarini ta'minlash uchun ta'minot zanjirining barcha ishtirokchilari o'rtasida izchil axborot oqimi va hamkorlikda ta'minlash muhim ahamiyatga ega.

Shu bilan birga, Just-In-Time (JIT) strategiyasi muayyan xavflarni taqdim etadi. Minimal inventarizatsiya darajasi etkazib berishdagi har qanday uzilish ishlab chiqarish jarayonini to'xtatishi mumkinligini anglatadi. Transport infratuzilmasi, tabiiy ofatlar yoki iqtisodiy va siyosiy beqarorlik bilan bog'liq muammolar JIT tizimiga sezilarli darajada salbiy ta'sir ko'rsatishi mumkin. Bunday holatlar tashkilotning ishlab chiqarish rejalari va majburiyatlarini bajarish qobiliyatiga to'sqinlik qilishi mumkin.

Talabning oldindan aytib bo'lmaydiganligi Just-In-Time (JIT) strategiyasining sezilarli zaifligini ko'rsatadi. Bozor talabini qondirish uchun mo'ljallangan tovarlarni ishlab chiqarish bu oldindan aytib bo'lmaydiganligi

sababli haqiqiy talabdan oshib ketishi mumkin. Bundan tashqari, JITni joriy etish darajasini oshirish mustahkam logistika infratuzilmasi, ilg'or axborot texnologiyalari va malakali boshqaruv xodimlarini talab qiladi, bu esa barcha sub'ektlar uchun bir xilda mavjud bo'lmasligi mumkin.

### **Xulosa**

Just-in-time (JIT) strategiyasi zamonaviy ishlab chiqarish va ta'minot zanjiri boshqaruvida samaradorlik va nazoratni oshirish uchun muhim boshqaruv vositasi bo'lib xizmat qiladi. Chiqindilarni minimallashtirish orqali u ishlab chiqarishni qayta ishlashni osonlashtiradi, ishlab chiqarish jarayonlarida uzluksizlikni ta'minlaydi va resurslardan foydalanishni optimallashtiradi. JIT tejamkor operatsiyani o'rnatishga hissa qo'shadi.

Just-in-time (JIT) strategiyasi zamonaviy ishlab chiqarish va ta'minot zanjiri boshqaruvida samaradorlik va nazoratni yaxshilash uchun muhim boshqaruv vositasidir. Chiqindilarni kamaytirish orqali u ishlab chiqarishni qayta ishlashni qo'llab-quvvatlaydi, ishlab chiqarish jarayonlarida uzluksizlikni saqlaydi va resurslardan foydalanishni optimallashtiradi. JIT tejamkor operatsiyani rivojlantirishda muhim rol o'ynaydi.

Umuman olganda, "Just-In-Time" (JIT) strategiyasi samarali rejalashtirilgan va boshqarilsa, raqobatbardoshligini oshirishga intilayotgan kompaniyalar uchun muhim aktiv bo'lib xizmat qilishi mumkin. Shunga qaramay, uning muvaffaqiyatli amalga oshirilishi mavjud imkoniyatlar va mavjud cheklovlar o'rtasidagi tegishli muvozanatga erishishga tayanadi.

### **Foydalanilgan adabiyotlar:**

1. Ohno T. Toyota Production System: Beyond Large-Scale Production. — New York: Productivity Press, 1988.
2. Slack N., Brandon-Jones A., Johnston R. Operations Management. — Harlow: Pearson Education, 2019.
3. Heizer J., Render B., Munson C. Operations Management: Sustainability and Supply Chain Management. — New York: Pearson, 2020.
4. Chopra S., Meindl P. Supply Chain Management: Strategy, Planning, and Operation. — Boston: Pearson, 2019.
5. Stevenson W.J. Operations Management. — New York: McGraw-Hill Education, 2018.
6. Krajewski L.J., Ritzman L.P., Malhotra M.K. Operations Management: Processes and Supply Chains. — Boston: Pearson, 2021.
7. Womack J.P., Jones D.T. Lean Thinking: Banish Waste and Create Wealth in Your Corporation. — New York: Simon & Schuster, 2003.



8. Waters D. Supply Chain Risk Management: Vulnerability and Resilience in Logistics. — London: Kogan Page, 2011.

